

ביאורים

344 -ג- צדיק רוע לו

מהדורת אור עציון

לייסורי הצדיקים בעולם שתי סיבות. הסיבה הראשונה, כמו שבארנו קודם: הקב"ה מעניש את הצדיקים על חטאיהם המבעים בעולם הזה, כדי לתת להם שכר שלם בעוה"ב. הסיבה השנייה לייסורי הצדיקים: הקב"ה מנסה את הצדיקים היכולים לעמוד בניסיון, כמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה פרשה נה, ב): "היוצא הזה כשהוא בודק את הכבשן שלו אינו בודק את הכלים המרועעין למה שאינו מספיק להקיש עליו עד שהוא שוברו, ומה שהוא בודק בקננים ברורים שאפילו הוא מקיש עליו כמה פעמים אינו שוברו, כך אין הקב"ה מנסה את הרשעים, אלא את הצדיקים שנאמר: "ה' צדיק יבחן", וכנגד הסבל שהם סובלים בניסיון, הוא יגמול להם טובה, כמו שנאמר (תהילים יא, ה): "ה' צדיק יבחן, ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו". מטרת הניסיון להוכיח לבני האדם, שבחירת ה' בצדיקים אינה בחירה שתמית, אלא מחמת מעלה גדולה שיש להם, בזכותה הם מסוגלים לעמוד בניסיון קשה. הדוגמא הבולטת ביותר לניסיון שמנסה הקב"ה אדם היא ייסורי איוב.

345 כאשר אדם סובל ייסורים בגלל מעשיו הרעים, אם הוא שואל את ה' על הסיבה לייסוריו, בדרך כלל יקבל תשובה על כך, כמו שאומר ירמיה (ה, יט): "והיה כי תאמרו תחת מה עשה ה' אלהינו לנו את כל אלה, ואמרת אליהם כאשר עזבתם אותי ותעבדו אלהי נכר בארצכם, כן תעבדו זרים בארץ לא לכם". ידיעת סיבת הייסורים במקרה זה מועילה לאדם, כי היא מעוררת אותו לחזור בתשובה.

346 לעומת זאת כאשר סיבת הייסורים היא ניסיון, גם כאשר הוא שואל את הסיבה לייסורים, אין הקב"ה מגלה, כמו שאמר משה רבנו (במדבר יא, יא): "למה הרעת לעבדך..." ולא נענה, וכן איוב שאל (איוב י, ב): "הודיעני על מה תריבני" ולא השיבו. והטעם שאין ה' מגלה את הסיבה, כדי שלא יטענו אנשים, שהצדיק עמד בניסיון מפני שידע שהוא מנוסה ועומד לקבל שכר גדול על כך.

רס"ג כותב רעיון זה גם בפירושו לאיוב בתחילת פרק לח: "ואומר אני איוב עם כל צדקותיו היו לו מקנאים רבים, כפי שהקדמנו בהקדמת הספר, שהיו מדמים שאין כל משמעתו לרצון ה' אלא כדי לשמור את אושרו. וכבר ידעת, יעזרך ה', שהוא נתייטר תחילה בממונו, ולא הועיל לו הדבר אצל מקנאיו מאומה, אלא אמרו: "עור בעד עור" ואחר כך נתייטר בגופו, ואילו באר לו ה' שיגמלהו על מה שהוא מייסרו, היו יכולים לומר שלא הוחיל איוב לייסורים אלא מפני שהבטיח לו ה' את האושר הנצחי, ואילו לא הבטיחו לא היה מתחולל. לפיכך חייבה חכמתו יתהדר ויתרומם, שלא לבאר לו תכלית המצב שהוא נמצא בו, כדי שתסתלק טענת מקנאיו ויתברר אצלם יושר תוחלתו וצדקתו. וכבר ביקש איוב בכך ונשתדל שידוע ה' מדוע הביא עליו את הייסורים, והוא אמרו (איוב י, ב): "הודיעני על מה תריבני", "מי יתן ידעתי ואמצאהו אבוא עד תכונתו" (איוב כג, ג), ולא הודיעו. וכאשר אנו מתחקים אחרי הרבה מאורעות הראשונים, אנו מוצאים שכל מי שייסר אותו ויתרומם באיזה דבר, וביקש מה' שידוע מדוע בא עליו את הדבר, הרי הדבר הזה נחלק לשנים: אם היה המיוסר מתייטר מפני שהוא חייב, מבאר לו ה' את הדבר ואומר לו, זה בגלל רוע מעשיך, כאמרו (ירמיה ה, ט): "והיה כי תאמרו תחת מה עשה ה' לנו את כל אלה ואמרת אליהם כאשר עזבתם אותי...", וכן (ירמיה טז, י-יא): "והיה כי תגיד לעם הזה... ואמרת אליהם על אשר עזבו אבותיכם אותי". ואם היו הייסורים דרך ניסיון ולא קדם לכן חטא, הרי אין ה' מודיעו, כדי שלא תמטע בעיני בני אדם תוחלתו וסבלו, כמו שמצאנו שמשא ביקש מה' להודיעו על מה יסרו בניהול שש מאות אלף וסבילת סכלותם וחטאיהם ואמר (במדבר יא, יא): "למה הרעת לעבדך", ולא ענהו ה' על כך, אלא אמר לו דבר אחר (שם, טז): "אספה לי שבעים איש". וכאשר ביקש ממנו על הייסורים שבאו על בני ישראל לקושש קש לתבן בארץ מצרים כאשר אמר פרעה (שמות ה, ז): "לא תאסיפון לתת תבן לעם", והיתה שליחותו של משה הסיבה לאותו עינוי באומרו כי נרפים הם, ואמר משה (שם, כב-כג): "למה הרעות לעם הזה, ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה", ולא ענהו על כך מאומה, אלא אמר לו דבר אחר (שם ו, א): "עתה תראה". וכיוון שזה הוא דרך המתנסים, שאינו מודיע להם שיגמלם על כך אלא מניחם עם ההרואי ליבם בלבד, הרי איוב אחד מן המתנסים, ובפרט בגלל המקנאים העומדים נגדו, שלא יאמרו כי מאחר שהודיעו שיגמלהו הוחיל וסבל, כדרך שסובל שותה הרפואה כשאומרים לו שזה יועיל לך".

ג- 344 ואחר כן אמר, כי אני מוצא יסורי הצדיקים בעולם הזה על שני דרכים, אחד מהם על חטאים מעטים, כאשר הקדמתי לבאר, והשני התחלת רעה יביאה הבורא עליהם, כשידע מהם שהם סובלים אותה, ואחר כן יגמלם עליה טובה, כמו שכתוב (תהלים יא, ח): ה' צדיק יבחן. ולא נהג לעשות פן עם מי שאינו סובל, מפני שאין בו תועלת. אבל התועלת בסבל הצדיקים, כדי שידעו בני האדם, כי לא בחרם האלהים לחנם. וכאשר ידעת מענין איוב וסבלו. 345 אלא אם יהיה האדם נענש ביסוריו, וישאל מאלהיו להודיעו על מה הביאם עליו, נהג להודיעו, כאשר אמר (ירמיה ה, ט): והיה כי תאמרו תחת מה עשה ה' אלהינו לנו את כל אלה וגו', ובזה תקון מפני שמביאו לסור מחטאתיו. 346 וכאשר יהיה האדם נבחן ביסוריו, וישאל מאלהיו להודיעו למה הביאם עליו, נהג שלא להודיעו. כאשר אמר משה רבנו (במדבר יא, א): למה הרעת לעבדך? ולא באר לו. ואמר איוב (איוב י, ב): הודיעני על מה תריבני? ולא באר לו. ובזה עוד תקון, כדי שלא יהיה סבל הצדיק נקל אצל בני אדם, ויאמר לא סבל כי אם בעבור שידע כי גמולו יהיה גדול.

סובלים אותה - שהייסורים לא יפגעו במדרגתם הרוחנית, אדרבה - הניסיון ירומם אותם. שידעו - כשרואים את הצדיק מתגבר על הקשיים והייסורים. ובזה - בתשובה האלוקית. נקל - מזולזל. ויאמר - המזולזל יגיד שהצדיק עמד בניסיון רק בגלל השקר הגנוז בו.

